

ROZHOVORY A MATERIÁLY / INTERVIEWS AND ARTICLES

Anotační příspěvky z konference Současnost a historie – vzdělávání v době pandemie – studentská vědecká konference

21. 10. 2022 - Katedra historie FPE ZČU a SOHI

Relevance zkoušení během pandemie COVID19

Jan Bíba

Výzkum byl proveden metodou orální historie během měsíců září a října 2022 a kladl si za cíl shrnout různé formy zkoušení žáků během distanční výuky na 2. stupni ZŠ dle sdělení učitelů a porovnat jejich relevanci. Dále popsat pozitivní a negativní zkušenosti během distanční výuky na základě sondy mezi učiteli, vzájemně porovnat výpovědi učitelů z různých typů ZŠ (městská, venkovská) včetně srovnání v rámci vybraných okresů Plzeň-sever, Louny a Ústí nad Labem. Posledním cílem bylo zhodnotit, zda zkoušení během pandemie COVID-19 mělo patřičnou relevanci (dle závěrů proběhlé studie, oslovených učitelů, rodičů v rámci sebereflexe a žákyně 6. třídy). Bylo zjištěno, že dosud na dané téma nebyla zpracována žádná podrobná studie, která by mohla posloužit pro srovnání výsledků výzkumu, neboť většina studií se věnovala distanční výuce obecně. Byly proto zjištěny pouze obecné závěry studie *PAQ Research* například to, že 62 % učitelů zmiňuje jako komplikaci distanční výuky její bojkotování ze strany žáků (vypínání kamery), což se logicky týká i doby zkoušení, výzkum následně tuto skutečnost také potvrdil. Informátorů z řad učitelů bylo celkem pět ze čtyř různých základních škol ve třech okresech. Závěry výzkumu byly takové, že učitelé používali několik metod k ověřování znalostí a dovedností žáků. Jako ty relevantnější byly oslovenými učiteli hodnoceny: hodnocení aktivity žáků při hodině, hodnocení písemných úkolů plněných při hodině a hodnocení domácích úkolů kreativní a opakovací povahy. Naopak jako méně relevantní se ukázaly domácí úkoly vyžadující správné řešení či odpovědi. Za nerelevantní bylo informátory označeno zkoušení ústní. Výzkum dále zjišťoval negativa zkoušení během distanční výuky. Informátoři zmiňovali: podvádění při zkoušení (komunikace se spolužáky na jiném komunikačním kanálu,

napovídání rodičů, taháky, podezření na „hacknutí“ programu generujícího testy), bojkotování zkoušení (lhaní některých dětí o nefunkční technice), ústní zkoušení (příliš stresující), absence potřebného klidu na úkoly (rušivý srouzenci apod.), nerovné podmínky dětí (technika – zejména ze začátku pandemie, různá podpora rodičů), samotné hodnocení bylo obecně benevolentnější. Výpovědi učitelů se víceméně shodovaly. Vypozorován byl určitý rozdíl u dvou učitelek ze stejné školy v okr. Plzeň-sever. Tyto učitelky se ve zvýšené míře zmiňovaly o případech podvádění žáků a lze tedy vyvozovat, že na této konkrétní škole mohl být s kázní žáků větší problém. Mohlo se však jednat pouze o jednu třídu či konkrétní žáky, to výzkum nezjišťoval. Problémy s podváděním dětí však zmiňují i další učitelé. Všichni informátoři se víceméně shodli na tom, že výsledné známky ve značné části případů neodpovídaly skutečným znalostem dětí. Žáci si udrželi své běžné známky nebo měli lepší, což bylo dáno vynuceným benevolentnějším přístupem (pro děti těžká doba, nerovné podmínky, nikdo z dětí neměl propadnout). Z těchto důvodů autor výzkumu konstatoval, že zkoušení během pandemie nemělo patřičnou relevanci.

Vliv pandemie na motivaci během učení

Štefan Němeček

Tato kvalitativní práce se zabývá hlavními faktory, které ovlivňovaly úroveň motivace žáků během učení, a to na pozadí pandemie COVID-19. Autor se opírá o dvě zahraniční kvantitativní práce, které zpracovávají otázku motivace a distanční výuky. Kvalitativní výzkum je prováděn pomocí metody orální historie – rozhovory byly provedeny se třemi středoškolskými studenty různých studijních oborů. Tazatel využívá pro získávání informací formu polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory zahrnují jak první reakci informátorů na distanční výuku, tak i na její průběh, ale i závěr. Ze zahraničních kvantitativních výzkumů autor přebírá důraz na provázanost motivace vůči optimismu či pesimismu. Práce tak klade důraz na osobnostní stránku informátorů. Autor se ve svém zkoumání motivace v počátku distanční výuky dostává k závěrům, že studenti nepočítali s déle trvající distanční výukou a mysleli si, že se jedná pouze o dočasný stav. I z tohoto důvodu tedy vynakládali jen pramalé úsilí. Změna nastala s realizací, že daný stav bude dlouhotrvající. To se stalo zlomovým bodem, kdy informátoři přešli k pesimismu, který byl ještě umocněn tím, že se pokládali za průměrně inteligentní. Z toho důvodu, by dle svého názoru neměli bez většího úsilí šanci úspěšně dokončit střední školu. Vyhlídka negativní budoucnosti tak motivovala žáky k větší snaze během online přednášek. Tento závěr se shoduje i se závěrem výše zmíněných kvantitativních prací. Autor dochází ale také k názoru, že tato negativní motivace fungovala pouze u předmětů, které se informátorům

zdáli být náročné i během normálního výukového režimu. U jiných předmětů se projeví jiné faktory, a to předně faktor povinnosti. Dále se však objevily i faktory vycházející z metod učitele. Čím více se informátorům zdála být distanční výuka přiblížena průběhu výuky prezenční, tím více je bavila, a tím lépe se jim pracovalo. Nejvíce v tomto kontextu byla vyzdvížena pochvala ze strany učitele, ale i zapnuté kamery, a tím i možnost pozorovat neverbální komunikaci spolužáků či učitele.

Distanční výuka na základních školách pohledem rodičů během pandemie COVID-19

Jan Dobrý a Filip Jírový

Náš výzkum se zabývá distanční výukou na základní škole z pohledu rodičů během pandemie COVID-19. Jeho základním cílem je zjistit, jak jistě velmi náročné období již zmíněné pandemie a distanční výuky zpětně vnímají rodiče žáků, kteří v rámci své povinné školní docházky byli distančně vzděláváni. Co se týče metodologie, jedná se o kvalitativní případovou studii. Využito bylo metody orální historie. Názory narátorek, s nimiž jsme vedli rozhovor, byly následně srovnány s výsledky dvou profesionálních studií. Jako první je však stručně shrnut prozatímni průběh stále trvající pandemie COVID-19, její počátky a důsledky. Následuje shrnutí zjištění dvou výzkumů, s jejichž výsledky byl ten náš porovnán. Tím prvním je výzkum společnosti Nielsen Admosphere, který byl proveden na konci dubna 2021 metodou online sběru dat na reprezentativním vzorku 1 011 respondentů, rodičů a žáků ve věku 6 – 19 let. Druhý výzkum byl realizovaný v prosinci 2020 v rámci projektu Život během pandemie. Tento výzkum se zajímal o reflexi vývoje distanční výuky ze strany rodičů s dětmi na základních a středních školách. Uskutečnila jej společnost PAQ Research za podpory MŠMT na reprezentativním vzorku 405 rodičů. Vzorek našeho výzkumu je o mnoho skromnější. Jedná se pouze o čtyři narátorky. Tyto čtyři narátorky jsou dále označovány jako paní K., paní J., paní S. a paní M. Paní K. i paní S. jsou matkami žáků, kteří byli distančně vzděláni na samotném počátku školní docházky, tedy v 1. ročníku základní školy. Děti paní J. a paní M. jsou případ přesně opačný a byly distančně vzdělávány v závěru povinné školní docházky, tedy v průběhu 9. ročníku. Z rozhovorů s narátorkami vyplynuly výhody a nevýhody, které v systému distanční výuky na základních školách spatřovaly. V samotném závěru jsou již zmíněné výhody a nevýhody všech čtyř narátorek srovnány s výsledky, které byly zjištěny v rámci výzkumů společnosti Nielsen Admosphere a PAQ Research.

Důvody studijní neúspěšnosti na FF ZČU od roku 2020

Gabriela Fatková

V příspěvku bude zhodnocen vliv pandemie COVID-19 na studijní neúspěšnost nejprve na ZČU jako celek, v detailu je rozveden kontext dopadu pandemie na výuku na Filozofické fakultě ZČU. Studijní neúspěšnost je na ZČU formou průběžného kvalitativního šetření sledována od roku 2020. Filozofická fakulta ještě pilotně doplňuje dotazníkové šetření o analýzy deníků a auditu studijního prostředí. Představeny budou závěry z šetření, které pomáhají lépe pochopit změny ve studii vyvolané protipandemickými opatřeními a pozornost bude věnována zejména praktickým opatřením k jejich předcházení.

Vliv pandemie na psaní kvalifikačních prací

Tereza Beránková, Anna Krauzová a Jiří Polívka

Příspěvek, který byl součástí konference: Současnost a historie – vzdělávání v době pandemie, se zabývá vlivem pandemie na psaní kvalifikačních prací. Tato doba totiž s sebou přinesla poměrně mnoho nových podmínek, kterým museli čelit nejen studenti, ale i jejich vyučující. Obě strany se musely přizpůsobit značným omezením, jež jim znesnadnila badatelskou činnost. Potýkaly se s řadou restrikcí, například se zákazem osobního kontaktu na akademické půdě či s uzavřením knihoven, muzeí a dalších institucí. Příspěvek tvoří data sesbíraná na základě dotazníku, který byl pro tento účel vytvořen v programu Google Forms. Formulář se skládal z otevřených i z uzavřených otázek mapujících různé oblasti této problematiky. Po dobu dvou měsíců byly shromažďovány odpovědi jednotlivých respondentů, kteří psali svoji práci (jak bakalářskou, tak diplomovou) v době pandemie, konkrétně v akademickém roce 2019/20 a 2020/21. Naším cílem nebylo ukázat jen pohled studentů píšících kvalifikační práci, ale i jejich vedoucích. Studie je proto doplněna názorem akademických pracovníků ohledně toho, jak nahlízejí na pozitiva i negativa tohoto období a jaké přínosy v něm spatřují. Příspěvkem jsme chtěli přinést celkový souhrn aspektů, které účastníci dotazníkového průzkumu označují za podstatné. Pro přehlednost zjištěných údajů bylo užito různých typů grafů. Hlavním zjištěním výzkumu byla tedy odpověď na otázku, do jaké míry pandemie ovlivnila studenty závěrečných ročníků. Zároveň jsme toto téma považovali za stále aktuální, jelikož vývoj covidové pandemie je přeci jen nevyzpytatelný. Jednotlivé faktory s celým výzkumem mohou pomoci v budoucnosti předejít opakování komplikací, které doprovázely neznalost a nezkušenost situace. Výzkum ze strany studentů ukázal, že většina zapojených respondentů nemusela kvůli pandemii prodlužovat studium a obhájila v řádném letním termínu. Celkově vyšlo, že většině studentů pandemie

neulehčila psaní kvalifikační práce, zdůvodňují to především zavřenými knihovnami, archivy a obecně komplikacemi se zpracováním praktické části práce. Za pozitivní aspekt byl jednoznačně označen čas a přístupnost publikací v online prostoru (Digitální knihovna Kramerius). Respondenti v převážné většině uvádějí, že byli spokojeni s přístupem svého vedoucího kvalifikační práce. Někteří dokonce uvádějí, že i setkání u konzultací byla díky online platformám častější. Vyučující však v této době vidí negativum v tom smyslu, že studenti jsou méně samostatní, o všem se potřebují více ujišťovat. Ke komunikaci se nejvíce užívaly online platformy jako Google Meet, Zoom, Microsoft Teams. Pokud to situace dovolila, preferován byl osobní kontakt. Závěrečný výsledek, tedy do jaké míry ovlivnila naše respondenty omezení způsobená koronavirovými opatřeními, vyšel průměrný. Na stupnici od jedné do pěti (jedna: nejméně, pět: nejvíce) byla respondenty nejvíce zaškrtnuta možnost s číslem tři.

Příprava na SZZ a její průběh v době pandemie

Kamila Jelínková a Jana Březinová

Náš příspěvek spadl do třetího tematického kruhu konference, kterým je zkoušení a ověřování znalostí během pandemie. Radil se do tohoto okruhu, jelikož jeho hlavním tématem bude příprava a průběh Státní závěrečné zkoušky, dále pouze SZZ, a to bakalářské, magisterské i inženýrské. Příspěvek se nesoustředil pouze na SZZ na Západočeské univerzitě v Plzni, ale ve výzkumu byly zahrnuty i další univerzity, například Česká zemědělská univerzita v Praze, soukromá Vysoká škola Ambis sídlící v Praze a Vysoká škola ekonomická v Praze. Výzkum byl prováděn formou on-line dotazníku, který byl rozeslán studentům těchto univerzit, kteří v době pandemie skládali své SZZ. Dotazník obsahuje 16 otázek, z nichž některé byly uzavřené, většina byla však otevřená, abychom získaly co nejpodrobnější popis situace očima studentů. Cílem bylo na základě odpovědí od studentů jednotlivých vysokých škol vytvořit analýzu toho, jak se průběh SZZ změnil právě na dané vysoké škole, a jak studentům pandemie přípravu na SZZ ovlivnila. V prezentaci se dále hovořilo o celkovém shrnutí našeho šetření, jak se na jednotlivých školách SZZ vzájemně odlišovala. Výsledek šetření byl porovnán se statistikou z minulých let, čímž byl získán obraz toho, zda byla pandemie vysokoškolským studentům ku prospěchu, ve smyslu domácí výuky, anebo naopak, zda se výsledek značně domácí výukou zhoršily a proč k tomuto fenoménu došlo. Dále jsme vytvořily rozhovory se třemi studentkami FPE ZČU, které SZZ skládaly v době pandemie, zahrnuly jsme studentky absolvující v roce 2020 a 2021. Rozhovor nám poskytla i studentka skládající SZZ až v roce 2022 a to především z toho důvodu, že téměř celé své studium výuky absolvovala online formou. V závěru našeho příspěvku

jsme sdělily i naši osobní zkušenost se SZZ během doby pandemie, jelikož jsme obě své bakalářské studium úspěšně ukončily v roce 2021, tudíž se nás téma přímo týká. Naše šetření jsme tudíž doplnily i o naše zkušenosti.

Distanční výuka žáků se specifickými poruchami učení během pandemie COVID-19 pohledem vyučujících

Pavla Králová

Príspevek shrnuje vzpomínky učitelů na distanční výuku v době pandemie COVID-19. Učitelů z deseti náhodně vybraných škol jsem se mimo jiné ptala na jejich zkušenosti s distanční výukou, co jim tato doba přinesla, jaké výhody a nevýhody distanční výuka z jejich pohledu měla, hovořili jsme také o hodnocení a dlouhodobé udržitelnosti nastaveného modelu. Většinou se jednalo o vyučující II. stupně základních škol v severních Čechách. V rozhovorech jsem se zaměřila na konkrétní skupinu žáků a spolupráci s asistentem pedagoga. V příspěvku jsem reprodukovala odpovědi učitelů na dvě základní otázky: „Jak distanční výuka ovlivnila výuku žáků se specifickými poruchami učení (SPU)?“ a „Účastnil se on-line výuky asistent pedagoga?“ V úvodu příspěvku nejprve specifikuji zvolenou skupinu žáků, předpokládám však, že učitelé ve svém vypravování v některých případech hovořili obecně o žácích se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Z rozhovorů vyplývá, že podle vyučujících ovlivnila distanční výuka žáky se specifickými poruchami učení ve velké míře, a to většinou spíše negativně. Role asistenta pedagoga se ukázala být klíčová. Učitelé často hovořili o větší časové i technické náročnosti přípravy na distanční vyučování, protože učitel zpravidla pracoval s běžnými žáky, zatímco asistent pedagoga poskytoval podporu žákům s poruchami učení v oddělené on-line místnosti. Někdy asistenti pedagoga zajišťovali nezbytné individuální schůzky se žáky s SPU ve škole. Učitelé se shodli, že v případě žáků s SPU je osobní kontakt, možnost bezprostřední reakce a dovysvětlení, zásadní. Připouštějí však, že v domácím prostředí mohli někteří žáci s SPU prospívat i lépe, pokud s nimi byl doma rodič, který mohl zajistit odpovídající pomoc. Několikrát také bylo zmíněno, že docházka žáků byla v některých případech nižší, ať už byl tento fenomén způsoben technickými omezeními či poklesem pracovní morálky. Všechna vyprávění provázela zřejmý soucit a smutek při vzpomínání na průběh, a především důsledky distanční výuky. Vyučující souhlasně vypověděli, že distanční výuka v době pandemie měla mnoho nevýhod, v některých případech bylo až nemožné vysledovat, jak a s kým a zda vůbec žáci doma pracují, zdůrazňují negativní důsledky absence sociálního kontaktu. Další nespornou nevýhodou byla podle učitelů snížená efektivita výuky, přičemž její přípravou strávili výrazně více času. Na závěr příspěvku zmiňuji vlastní zkušenost s distanční výukou v době pandemie COVID-19 z pohledu učitele a zároveň rodiče dětí s dvojí výjimečností.

Distanční výuka na vysokých školách pohledem vyučujících během pandemie COVID-19

Ondřej Novák

Příchod onemocnění COVID-19 poznamenal celý svět. Jednou z nejpostiženějších oblastí v České republice bylo nepochybně školství. Během dvou dnů, 11. a 12. března 2020, došlo k uzavření všech typů škol. Nejdéle byly uzavřeny školy vysoké. Studenti nemohli univerzity navštívit celkem 135 dní a téměř všechna výuka byla realizovaná distanční formou. Existuje řada studií, které se zabývají pohledy studentů na distanční výuku během pandemie COVID-19. Dosud se však neuskutečnilo příliš výzkumů, jež by reflektovaly pohled vysokoškolských vyučujících. V zahraničí tuto problematiku zkoumala například indická studie „The impact of online learning during COVID-19: students’ and teachers’ perspective“ nebo studie z Rumunska „One Year of Online Education in COVID-19 Age, a Challenge for the Romanian Education System“. V České republice zkoumala pohled vysokoškolských vyučujících na přechod k distanční výuce studie z Filozofické fakulty Masarykovy univerzity „Výzva, nebo nemožná mise? Tranzice k online výuce v době pandemie COVID-19 očima vysokoškolských učitelů“, jež vycházela z 34 polostrukturovaných rozhovorů. Kromě toho byla na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy provedena případová studie „Reflexe nouzové výuky: distanční přednášky předmětu základy didaktiky“, která odrážela zkušenosti samotných výzkumníků s distanční výukou předmětu základy didaktiky. Cílem této studie je postihnout, jak vysokoškolská pedagogová vnímali distanční výuku na univerzitách během pandemie covid-19, a zjistit, jak o této výuce uvažovali a kterými strategiemi ji zajišťovali. Práce je koncipována jako kvalitativní výzkumné šetření založené na metodě orální historie. Zkoumaná data byla získána prostřednictvím dvou polostrukturovaných rozhovorů s vysokoškolskými učiteli (Marie a Lucie) v říjnu roku 2022. Oba informátoři měli před pandemií výrazně odlišné zkušenosti s distanční výukou. Marie se před pandemií podílela na tvorbě jednoho e-kurzu v LMS Moodle, ale s distanční formou vzdělávání zkušenosti neměla. Lucie se distanční výuce věnuje od roku 1998 a patří mezi největší české odborníky na tuto formu vzdělávání, zkušenosti s distančním vzděláváním vysokoškolských studentů však neměla. Na tranzici k online výuce se informátoři snažili zareagovat rychle. Během celé pandemie realizovali svou výuku střídáním synchronních a asynchronních lekcí. Ani jeden informátor nevnímal nedostatek osobního kontaktu jako příliš velký problém. K technickému zajištění výuky využívali informátoři především nástroje společnosti Google. Online setkávání realizovali pomocí nástroje Google Meet, v němž Lucie často používala možnost oddělených místností. Marie k organizaci výuky využívala Google Classroom, Lucie Google Disk. Lucie kromě Google nástrojů uskutečňovala výuku pomocí nástrojů LMS Moodle, systému Mahara a dalších

interaktivních a cloudových aplikací (např. aplikace Book Creator). Důležitou součástí výuky na vysokých školách je diskuse, kterou nepochybně distanční vzdělávání i formou online výuky ztěžuje. Oba informátoři se shodli, že při synchronních lekcích museli vždy diskusi iniciovat oni. Marie i Lucie po vznesení dotazu oslovily konkrétního studenta, který obvykle dotaz zodpověděl. Kromě toho Lucie často nechávala studenty napsat odpovědi do chatu, čímž každému poskytla možnost, aby se vyjádřil. U Marie se po pandemii pohled na distanční výuku mírně proměnil. V současnosti přiznává, že by neměla problém vést distanční kurz s online výukou. Lucie nabyla celou řadu nových zkušeností, avšak její pohled se na tuto formu výuky nezměnil.

Distanční výuka na vysokých školách pohledem studentů během pandemie COVID19

Simona Pacandová

Výzkum, který jsem provedla na téma distanční výuka pohledem studentů vysokých škol v době pandemie COVID-19, byl uskutečňován v měsících září a října 2022 metodou orální historie. Cílem bylo zjistit, jak se vysokoškolským studentům pedagogické fakulty studovalo v době pandemie, jaký byl průběh výuky a v neposlední řadě jaké tato doba přinesla výhody a nevýhody v rámci studia. Výzkum byl postaven na třech studentech studujících diametrálně odlišné předměty. Konkrétně se jednalo o tělesnou výchovu, výchovu ke zdraví a dějepis. Předměty byly na základě sondy mezi studenty vybrány záměrně kvůli rozdílným výpovědím informátorů ohledně průběhu studia. Studium tělesné výchovy v době pandemie bylo velmi složité, jelikož se jedná o praktický předmět, ve kterém studenti ve výuce musí být fyzicky, jednak z hlediska tréninku sportovních dovedností, které poté učí děti v hodinách tělesné výchovy, a jednak z hlediska naučení se podávání správné dopomoci a záchrany v hodinách gymnastiky či plavání. Nicméně i přes tato úskalí se vyučující tělesné výchovy snažili být co nejvíce nápomocni a se studenty byli v poměrně častém kontaktu, i když učení teoretických pojmů je v tomto případě naprosto nedostupující. Naopak studium dějepisu je úplným protipólem. Výuka zde probíhala distančně, ale dle rozvrhu. Vyučující přednášeli ve zkrácené formě. Studenti měli k dispozici všechny potřebné materiály, své výstupy plnili v online prostředí, tudíž výuka ve své podstatě nebyla nijak narušena. Co se týká předmětu výchovy ke zdraví, studium probíhalo víceméně formou samostudia, kdy studenti vypracovávali seminární úkoly za určitý časový úsek. Zřídka probíhala výuka v normální formě, kdy vyučující přednášel, spíše se jednalo o setkání z důvodu krátké reflexe úkolů. Pozitiva i negativa se dle výpovědí studentů v podstatě shodovaly. Nejvíce informátoři oceňovali tzv. „pohodlí domova“,

kdy odpadlo hektické přemísťování na výuku mezi budovami, také byla velmi často zmiňovaná lepší organizace volného času a v neposlední řadě dostatek času na psaní a dokončení bakalářských a diplomových prací. Naopak velké negativum studenti shledávali ve ztrátě sociálního kontaktu a studenti tělesné výchovy smutnili nad nedostatkem praktické výuky.

Distanční výuka na základních školách pohledem vyučujících během pandemie COVID 19

Petra Koudelková

Předkládaný příspěvek si klade za cíl zjistit, jaké jsou pohledy učitelů základních škol, tedy jedněch z aktérů vzdělávacího procesu, na distanční výuku během pandemie COVID 19. Samotné šetření probíhalo pomocí rozhovorů se třemi mladými vyučujícími. Zjišťována byla organizace výuky a její případné změny oproti klasickému stylu, který jednotliví učitelé mají. Dále pak náročnost přípravy, kde se projevíly obrovské rozdíly mezi prvním a druhým lockdownem, a samozřejmě také mezi prvním a druhým stupněm základní školy, především v psychické odolnosti žáků. Rozhovory byly zaměřeny také na nové metody a nástroje, které učitelé zapojili, a zda je používají i nadále při běžné výuce. Ukázalo se, že novinky jsou včleněny nejčastěji jako okořenění běžné výuky, nebo jako nová možnost pro domácí přípravu žáků. Mezi probíraná témata v rozhovorech s narátory patřila i digitální kompetence, přičemž nebylo předpokládáno, že mladí učitelé, do cca 35 let, by měli s tímto potíže. Nicméně se ukázalo, že „zvyknout si na novou formu profese“ pro ně bylo mnohdy stejně obtížné jako pro žáky. Zkoumáno bylo i zapojení dalších aktérů vzdělávacího procesu, a to rodičů a také vedení školy. Otázky na výhody a nevýhody distanční výuky během pandemie se ukázaly jako výrazně shrnující jednotlivé pohledy konkrétních narátorů. Nejčastěji zmiňovanou výhodou distančního vzdělávání byli samostatnější žáci, kteří se zároveň více těšili do školy. Zároveň i možnost lepší organizace času vyučujících a jejich zlepšení v dovednostech s informačními technologiemi. V nevýhodách pak malá interakce se žáky i s kolegy, nevhodnost prostoru pro výuku a při návratu ke klasické výuce vymizení školních návyků. Výše zmíněná zjištění byla komparována se studií Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kterou vedli Lukáš Rokos a Michal Vančura. Ta proběhla po prvním lockdownu formou dotazníkového šetření, do něhož se zapojilo celkem 522 respondentů, z čehož bylo 29 učitelů, 255 rodičů a 238 žáků. Jako nejvýraznější a nejzávažnější zjištění, na které učitelé kladli důraz během rozhovorů a zároveň to vyplývá i ze zmíněné studie, jsou obrovsky rozevřené sociální nůžky. Ovlivnily dosaženou úroveň znalostí a dovedností jednotlivých žáků.

Pandemie a sociální izolovanost žáků ZŠ

Jan Hostaš

Prezentace Pandemie a sociální izolovanost žáků ZŠ se zabývala vlivem sociální izolovanosti během pandemie nemoci COVID-19 2020/2021 na žáky základních škol, přičemž vyslýchán byl žák, jenž v tomto období navštěvoval první, respektive druhou třídu základní školy, a žákyně, jež navštěvovala osmou, respektive devátou třídu základní školy. Cílem projektu bylo obecně shrnout období pandemie a období zavírání a zavření škol, včetně toho, že oficiální uzavření školy se nemuselo shodovat s dobou, kterou žáci skutečně trávili doma, dále pak obecně shrnout následky pandemie a sociální izolace dle dostupné literatury na dané téma, a nakonec tedy zjistit vlastní postřehy a zážitky žáků. Jako důsledky sociální izolace v obecné rovině byl odhalen negativní vliv na duševní zdraví a zvýšené procento žáků trpících osamělostí, depresemi a úzkostmi, v důsledku čehož musí vyhledávat odbornou pomoc, ostatně tento následek se nevztahuje pouze na žáky, nýbrž na obyvatelstvo obecně. Dále pak více času stráveného na internetu a sociálních sítích, popřípadě hraním her v důsledku lockdownů a nemožnosti, či znesnadnění stýkat se s přáteli normální cestou. S tím souvisí i snížení podílu pohybových aktivit v denním režimu a pobytu na čerstvém vzduchu. Jako poslední problém v obecné rovině se vyskytly častější konflikty v domácnostech, popřípadě i podíl domácností trpících domácím násilím, opět v důsledku lockdownů, distanční výuky a práce z domova. V důsledku všech těchto faktorů pak taktéž docházelo ke zhoršení prospěchu ve škole u žáků. Co se týče informací od subjektů výzkumu, žák první, respektive druhé třídy potvrdil větší čas strávený online, hraním her, a především sledování videí na YouTube, netýkaly se ho však žádné jiné následky pandemie a sociální izolace z obecné roviny. Naopak u žákyně osmé, respektive deváté třídy se jich ukázalo více, a to jak trávením více času na sociálních sítích v důsledku nemožnosti běžného kontaktu s kamarády, tak i úzkostnými stavy, zhoršením prospěchu ve škole společně se ztrátou zájmu a koníčků a taktéž větší napětí v domácnosti v důsledku lockdownů a práci rodičů v nejzasazenějších oblastech, tedy školství a zdravotnictví.

Vliv pandemie na motivaci žáků středních škol během učení

Martin Polák

Výzkum pracoval se dvěma výzkumnými otázkami. Nejprve se zabýval tím, jak narátoři reflektovali proměny své motivace k učení během pandemie COVID-19. Nadále se zajímal, jaký význam v této situaci přisuzovali jednotlivým složkám své školní motivace. Výzkum probíhal se žáky středních škol a byl zaměřen především na jejich paměť a subjektivní interpretace. Zvolena byla kvalitativní

metoda orální historie vedená za pomoci rozhovorů. Ty sestávaly z první části narativní a druhé části polostrukturované. Během narativní části byli narátoři vyzváni k vlastnímu vyprávění, které jsem naváděl k popisu jimi vnímaného vývoje své školní motivace. Zajímavé jsou především poznatky toho, na co sami kladli důraz. Druhá polostrukturovaná část byla zaměřena na zjištění dosud nezmíněných informací. Sledoval jsem při ní složky vnější motivace, jako tresty či odměny a složky vnitřní motivace, jako poznávací potřeby, sociální potřeby, výkonové potřeby, potřebu seberealizace, vnímání časové perspektivy a otázky nudy a tzv. flow. Rozhovory probíhaly během října 2022 a následně byly za pomoci jejich záznamu vyhodnoceny. Žáci byli vybráni tak, aby reprezentovali co nejširší rozptyl českého středoškolského žactva. Nejmladší v době počátku pandemie přecházela ze základní školy na střední, zatímco nejstarší se nacházel v maturitním ročníku. Nalezneme mezi nimi žáky středního odborného učiliště, střední odborné školy i gymnázia. Stejně tak se liší jejich zázemí ve městě či na vesnici. Jednalo se celkem o dvě dívky a dva chlapce z Čech i Moravy. Zajímavé výsledky přineslo zaměření se na to, co žáci ve svých výpovědích akcentovali. Všichni se shodli na důležitosti zájmu o obor. Pokud byli žáci pro studium vnitřně motivováni před začátkem pandemie, jejich školní snažení to přinejmenším v zainteresovaných výukových předmětech neovlivnilo. Pokud žákům vnitřní motivace chyběla, nedařilo se jim obvykle vnější motivací stimulovat. Můj výzkum nepotvrdil teze některých výzkumů, že se scházení s vrstevníky odráželo na podobě školní motivace. Může to být způsobeno nízkým počtem narátorů. Tři ze čtyř přikládali význam možnosti mít zapnuté či vypnuté webkamery během výuky vedené online. Vypnutá kamera umožňovala se výuky ve skutečnosti částečně nebo zcela neúčastnit. Jeden žák vystavěl své vyprávění na problémech s koncentrací a přikládal význam osobním vztahům s učitelem. Jedna žákyně pak kladla největší důraz na stereotyp, který generoval nudu. Ukázalo se, že to, co narátoři nejčastěji popisovali, ve skutečnosti neneslo znaky plnohodnotné motivace, neboť při jimi vyvíjeném úsilí ve skutečnosti chybělo usměrnění a výdrž. Hlavní vliv na vývoj žákovské motivace měl dle výpovědí nelepšící se chaos a blížící se maturitní zkoušky či klauzurní práce. Tři ze čtyř se zmiňovali o problému znovu nelézt motivaci k učení po návratu do škol. Za obzvláště důležité žáci považovali projevy své poznávací potřeby ve vztahu, k již zmiňované vnitřní motivaci. V případě mých narátorů neměly na školní motivaci velký vliv sociální potřeby. Za demotivující žáci označovali individuálně se prohlubující prokrastinaci, která dokázala zvýraznit pocit údajné nesmyslnosti některých školních zadání. Velmi slabý byl vliv vnější motivace. Pouze na některé žáky působila touha mít dobré známky.

Vliv pandemie na motivaci během učení (pohled učitelů)

Martina Turoňová

Cílem výzkumu bylo podat náhled na přímé zkušenosti čtyř učitelek z online výuky v době pandemie r. 2020 s motivací dětí během učení. Porovnat zkušenosti dvou učitelek, které vyučovaly v určené době na škole ve městě nad 100.000 obyvatel a dvou učitelek ze školy ve městě s cca 4.000 obyvateli. V dostupných zdrojích se většina článků téma motivace během učení z pohledů učitelů zmiňuje velmi okrajově. Internetový Deník N vydal 28. 1. 2021 rozsáhlý článek „Covidová generace: Děti ztrácejí motivaci a kamarády. Zvlčily a trpí úzkostmi.“ a přinesl pohled rodičů a pedagogů. Oslovení učitelé a učitelky u dětí zaznamenali ztrátu motivace, rostoucí psychickou únavu a menší soustředění. Výzkum společnosti PAQ Research a Kalibro Projekt, s. r. o. z června 2021 „Zkušenosti českých učitelů s distanční výukou“ uvádí, že 54 % dotázaných učitelek a učitelů zmínilo zhoršenou motivaci žáků ke studiu a 77 % dotázaných vidí jako prioritu vzbudit v žácích chuť se učit. V odpovědích učitelek a učitelů na otázku „Co se Vám v rámci Vaší práce v období uzavření škol a konání výuky na dálku nejvíce dařilo?“ dostala motivace jen 9 %, nejvíce – 19 % dostalo využívání technologií. Naopak „Co se učitelkám a učitelům nejvíce nedařilo?“ byla motivace žáků druhá s 16 %, zvítězilo s 18 % zapojení dětí do výuky. Reakce na vyslovené téma byla u všech dotázaných učitelek bouřlivá – negativní – všechny dotázané vnímaly motivaci jako nejzávažnější problém. Učitelky z menšího města měly s motivací dětí během učení obrovský problém. V mnoha hodinách pracovaly v podstatě samy. Této situaci nepomohl navíc fakt, že do zdejší školy je stah dětí z menších vesnic v okolí, kde je množství sociálně znevýhodněných rodin. Pro ně byla a je škola na posledním místě. Byl zaznamenán i případ, kdy rodiče nechtěli dětem umožnit přístup na PC na online výuku, protože chtěli být online sami na sociálních sítích. Neostýchali se tento fakt veřejně přiznat. Obě respondentky uvedly také prohlubující se potíže u žáků s podpůrnými opatřeními. Ještě více se prohloubily jejich nedostatky v učení, ale i v sociálních dovednostech. Jako kritickou viděly zejména velmi omezenou slovní zásobu a z toho vyplývající další problémy (neporozumění textu zadaných úkolů) a tedy i ztrátu motivace. Dotázané učitelky ve městě nad 100.000 obyvatel oproti těm z menšího města zaznamenaly motivaci rodičů. Ti měli větší zájem s dětmi pracovat a v mnohých případech bylo poznat, že motivaci i odpovědnost převzali za své děti. To se po skončení online výuky odrazilo v rozdílných výsledcích dětí. „Rodiče dětem vyšlapávají cestu, úkoly řeší za ně a ony se pak nedokáží zařadit zpět a získat pracovní návyky. Motivaci k učení hledáme dodnes.“ Srovnání čtyř dotázaných: bohužel stejný, motivaci žáci ztratili během pandemie a hledají ji stále. Jestli ji vůbec oni sami hledají, jestli ji nehledá stále někdo za ně? Rodiče nebo učitelé.

Využívání nových technologií během pandemie

Kateřina Horová

Výzkum, který jsem uskutečnila a zpracovala v prezentaci nese název Využívání nových technologií během pandemie. Zabývala jsem se tímto tématem z pohledu zkušenosti studentů Západočeské univerzity v Plzni, konkrétněji z pedagogické fakulty během pandemie Covid-19 od března 2020 do října 2021. Na začátku výzkumu jsem si vytyčila obecné cíle, které jsem se snažila naplnit pomocí konkrétně kladených otázek. Mými cíli bylo zmapovat, jaké technologie a programy se během pandemie používaly, jaké zkušenosti a problémy měli studenti s těmito technologiemi a programy, zda těmto programům více rozumějí a jestli by zavedli některé technologie, nebo programy, využívané během pandemie, do běžné výuky. S podporou těchto cílů jsem vytvořila osm otázek s jasnou odpovědí. Ty jsem v šetření rozšířila pomocí orálních doplňkových otázek, kladených individuálně podle potřeby u jednotlivých respondentů. Ke svému výzkumu jsem volila kvantitativní šetření formou přímého rozhovoru. Rozhovor jsem vedla se třemi dotázanými. Jednalo se o studenty Západočeské univerzity v Plzni, fakulty pedagogické s obory, geografie (1.-2. ročník bakalářského studia), tělovýchova a sport (1.-2. ročník bakalářského studia) a vizuální kultura (2.-3. bakalářského studia). Forma rozhovoru byla orální s délkou od 5 do 10 minut na jednoho respondenta. Časové rozmezí bylo poměrně individuální, z důvodu mého kladení doplňkových otázek u některých stručnějších odpovědí. Vrcholem mého šetření byly výsledné odpovědi všech třech respondentů, které jsem porovnála s počátečními vytyčenými cíli a snažila se najít odpovědi na tyto cíle. Ve svém výzkumu jsem se tedy dobrala takovýchto výsledků. Během pandemie bylo používáno v průměru 6 programů jako podpora distanční výuky. Z toho pouze 1, nebo 2 programy se využívaly již před pandemií a studenti s nimi měli zkušenost. S přechodem na distanční výuku a podporou technologií neměl nikdo z dotázaných žádný větší problém. Pouze u studentky tělovýchovy byl problém s uzavřením sportovních center, což se technologiemi nahradit nedalo. Všichni dotázaní uvedli, že se nyní v používaných programech orientují lépe než před pandemií. Ze třech dotázaných se pro za vedení technologie do běžné výuky vyslovila jen jedna. Výsledných odpovědí jsem měla více než původně kladených cílů, podle mého názoru byli cíle naplněny a šetření proběhlo bez větších problémů. Pouze bych pro příště více propracovala kladené otázky, aby na ně nešlo odpovídat jednoslovně, nebo stručně.

Analýza příčin neúspěšnosti studenta na VŠ

Jana Balvínová

Problematika studijní neúspěšnosti na vysoké škole je poměrně častým motivem sociálně vědních výzkumů domácích i zahraničních autorů. Studijní neúspěšnost je natolik komplexní jev, který sestává z několika příčin, jež nelze jednoduše generalizovat a je nutné k němu přistupovat z pohledu všech aktérů (tj. na úrovni jednotlivce, procedurální oblasti, vysokoškolských institucí, strukturální úrovni). Z dostupných studií, které se podrobněji zabývají touto problematikou, vyplývá, že jedním z hlavních důvodů studijní neúspěšnosti jsou motivačně-volní charakteristiky studenta, spolu s dalšími neméně podstatnými determinanty jeho chování a prožívání, které mohou souviset např. adaptací na vysokoškolské prostředí, se strategiemi učení, sociálním pozadím či prožitkem nudy. Příspěvek se zabývá problematikou neúspěšnosti studentů na vysoké škole. Mapuje problematiku neúspěšnosti studentů vysokých škol v souvislosti s individualitou studenta, motivací, učební strategií, předchozích zkušenostech, nedostatkem zájmu a míry angažovanosti. Vychází z diplomové práce, která se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část diplomové práce vymezuje základní pojmy, které souvisejí s problematikou studijní neúspěšnosti studenta terciálního vzdělávání. Pozornost byla věnována českému vysokoškolskému systému a poměrům vysokoškolské politiky po roce 1989, jenž si za dobu existence samostatné České republiky prošly zásadními změnami či osobnostním předpokladům studenta se specifikací činitelů, kteří mají zásadní vliv na vývoj jedince a jeho motivační strukturu. Teoretická část se rovněž zabývá reflexí adolescence, jakožto etapy, během níž si jedinec buduje vlastní identitu a ve které dochází k identifikaci se studiem na vysoké škole. Taktéž definici vysokoškolského studenta z perspektivy studijních strategií, adaptací na vysokoškolské prostředí a rozdílům mezi úspěšnými a neúspěšnými studenty. V neposlední řadě je nastíněna problematika nudy v kontextu edukačního procesu spojeného s absencí motivace a frustracemi potřeb studenta. Praktická část diplomové práce navazuje na zmiňované analýzy provedené v jednotlivých kapitolách části teoretické, jejímž záměrem bylo účinnější zmapování problematiky neúspěšnosti studentů vysokých škol v komplexnější perspektivě. Výzkumné šetření analyzuje výpovědi studentů s důrazem na jejich motivačně-volní charakteristiky ve smyslu odolnosti vůči akademickému prostředí, přičemž v zájmu nejsou determinanty objektivního úspěchu a neúspěchu, ani výkonové vlastnosti či inteligence, nýbrž subjektivní výpovědi respondentů. Metodologie výzkumného šetření byla realizována formou kvantitativního dotazníkového šetření, pro nějž byly využity nástroje MSBS a faktorové neúspěšnosti. Analýza psychometrických charakteristik byla uskutečněna v programu JAPS metodou Deskriptivní statistiky, metodou

Frekvenční statistiky pomocí McDonaldovi omegy a Spearmanovo korelační metodou. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 234 respondentů převážně studujících na Pedagogické fakultě ZČU v Plzni.

Vzdělávání odsouzených v době pandemie

Věra Jančová

Účelem trestu odnětí svobody je kromě ochrany společnosti i sekundární socializace a resocializace odsouzeného jedince. Penitenciární péče tak představuje jeden z klíčových prvků reintegrace propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody zpět do společnosti. Současně se tak podílí na prevenci recidivy trestné činnosti. Koncepce českého vězeňství do roku 2025 řadí mezi nejúčinnější resocializační nástroje vzdělávání. Právo na vzdělávání odsouzených je ústavně zaručeno Listinou základních práv a svobod a upravuje jej řada národních i nadnárodních dokumentů. Formální vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody v České republice je zajišťováno Středním odborným učilištěm Vězeňské služby ČR se sídlem v Praze a odločenými pracovišti, školskými vzdělávacími středisky, umístěnými ve vybraných věznicích. Zde mohou odsouzení získat výuční list nebo osvědčení o absolvování akreditovaného kurzu. Odsouzeným jsou podle náročnosti nabízeny ke studiu obory kategorie H a kategorie E. Pandemie SARS-CoV-2 ovlivnila chod celé vězeňské služby. Vzhledem k nebezpečí, které pro toto onemocnění větší koncentrace osob představuje, byla přijata řada interních opatření stanovených protiepidemiologickou komisí. Osoby ve výkonu trestu navíc často trpí chronickými chorobami, které souvisí s jejich předchozím způsobem života a užíváním návykových látek. Vzhledem k nepříznivé epidemiologické situaci a vyhlášení nouzového stavu vláda ČR přijala opakovaně krizová opatření, která omezovala osobní přítomnost žáků na výuce. Toto omezení se netýkalo škol zřízených Ministerstvem spravedlnosti, tedy i školy pro odsouzené. Forma výuky v SOU byla upravena na základě vnitřních nařízení a odvíjela se od aktuální epidemiologické situace. Distanční výuka nemohla být z preventivně bezpečnostních důvodů realizována formou on-line, probíhala alternativními způsoby. Po ukončení karantény došlo k přezkoušení žáků. Pandemie přinesla ale i pozitiva. Do věznic byly ve velmi krátkém časovém úseku dodány počítače, které v době pandemie COVID-19 kompenzovaly vězňům zákaz návštěv a nahradily styk s rodinou. Opatření, která byla ve věznicích v době pandemie přijata, tak mohou významně přispět k urychlení modernizace výukových metod, které jsou běžnou součástí vyspělých vězeňských vzdělávacích systémů. V České republice neexistuje pro oblast vězeňství žádná vzdělávací koncepce, problematika vzdělávání odsouzených se jeví spíše jako interní problém. Posílení statusu penitenciárního působení

v oblasti vzdělávání by mohlo otevřít možnosti pro vstup škol a dalších vzdělávacích subjektů do oblasti vzdělávání vězňů. V samém závěru studie seznamuje s pilotním projektem vzdělávání odsouzených formou e-learningu, který vznikl za spolupráce VS ČR s neziskovou organizací. Jedním z ústředních zjištění projektu je, že vězni mají kladný názor na tento druh vzdělávání. Pilotní projekt s odkazem na Evropská vězeňská pravidla a v souladu s cíli Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ přináší zásadní zlom do vzdělávání odsouzených. Nežřídká se vyskytují názory kritizující jakékoliv formy vzdělávání odsouzených a programy zacházení vůbec. Ve věznicích se ale nacházejí jedinci, kteří neměli ke vzdělávání dříve příležitost nebo ji neuměli využít. Aby z věznic vyšel člověk, který už nebude pro společnost představovat nebezpečí, je nutné do jeho resocializace investovat finance i úsilí a víru.

Výhody a nevýhody distanční výuky z pohledu izraelských a českých univerzitních studentů – případová studie

Marie Fritzová a Vlasta Malá

Předkládaný příspěvek analyzuje výpovědi vysokoškolských studentů o výhodách a nevýhodách distanční výuky během pandemie COVID-19 v letech 2020-2021. Metodologicky je studie koncipovaná jako kvalitativní výzkumné šetření – case study. Data jsou získána prostřednictvím individuálních polostrukturovaných rozhovorů s vysokoškolskými studenty (n_{iz} 8) a (n_{cz} 8). Jedná se o komparativní sondu do českého a izraelského prostředí. Rozhovory byly uskutečněny se studenty z Hebrejské univerzity a se studenty Zápaodočeské univerzity v rozmezí leden 2021–květen 2022.

Všichni naši narátoři (n 16) se shodli, že největší dopad distanční výuky byl v sociální rovině, studenti často hovořili o sociální izolovanosti a osamělosti. Jako hlavní nevýhodu distanční výuky vidí studenti ve ztrátě motivace a snížené schopnosti soustředění se. O horší motivaci a zhoršeném soustředění hovoří 7 studentů z 16. Diskusi přes digitální platformu hodnotili všichni dotázaní jako komplikovanou, nebo téměř nemožnou. Velké množství písemných úkolů shledává většina z dotázaných jako problematickou. Našli se však i narátoři, kteří poukazují na to, že se díky pandemii naučili dovednosti akademického psaní (n 2).

Izraelští studenti hovoří o výhodě nahrávání přednášek a o tom, že si přednášku často znovu přehrávají. Izraelští studenti ztotožňují distanční výuku s digitální platformou ZOOM, v českém prostředí toto ztotožnění s určitou „značkou“ nenajdeme.

MEMO 2022/2

Zatímco izraelští studenti množství samostatných úkolů a esejů vnímali spíše jako možnost, jak se potrénovat v akademickém psaní, čeští studenti toto vnímali spíše negativně, jako velké množství demotivujících, zdlouhavých úkolů. Všichni studenti chtěli návrat prezenční výuky s tím, že některé předměty by se mohly vyučovat online.